

TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ
JOGI KULTÚRTÖRTÉNETI ÉS
JOGI NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT

ABSZTRAKTFÜZET ABSTRACT BOOKLET

„A HAZAI ÉLŐ JOGSZOKÁSOK”

Interdiszciplináris nemzetközi konferencia

(Pécs-Szekszárd, 2023. június 1–2.)

“LIVING LEGAL CUSTOMS”

International Interdisciplinary Conference

(1-2 June 2023, Pécs-Szekszárd)

ERNŐ TÁRKÁNY SZÜCS LEGAL ETHNOGRAPHIC
AND LEGAL CULTURAL HISTORY RESEARCH GROUP

Szerkesztette / Edited by: Szabó Ernő

Angol szaknyelvi fordítás / Legal translation: Falus Orsolya

Támogatta / Supported by: Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs
Hivatal – NKFIH, FK 132220 / National Research, Development and
Innovation Office – NKFIH, FK 132220

TARTALOM / CONTENT

Batbayar Zeneemyadar.....	5
Bánkiné Molnár Erzsébet.....	6
Bárth János.....	7
Bognár Szabina.....	8
Bogdándi Zsolt.....	8
Bódiné Beliznai Kinga.....	10
Falus Orsolya.....	10
Frey Dóra.....	11
Gelencsér József.....	13
Homoki-Nagy Mária.....	13
Horváth József.....	14
Kiss Anna.....	15
Kothencz Kelemen.....	15
Lanczendorfer Zsuzsanna.....	16
László Balázs.....	16
Matla Gabriella.....	17
Mátyás-Rausch Petra.....	18
Nagy Janka Teodóra.....	20
Njari Denis.....	21
Oborni Teréz.....	22
Rácz Balázs Viktor.....	23
Sallai Balázs.....	24
Szabó Ernő.....	25
Szeberényi Gábor.....	25
Varga Csaba.....	26
Völgyesi Levente.....	28
PROGRAM.....	30
JEGYZETEK.....	35

BATBAYAR ZENEEMYADAR

Mongol jogszokások: házasság és család

A konferencia témájához jól kapcsolódik a mongol esküvői szertartás hagyományainak a szokásjog szemszögéből történő vizsgálata. A mongol és a nomád társadalmakban – ahol a család, mint a társadalom elsődleges és alapvető közösségének szerepe meghatározó volt – az esküvői szokásokat nagyon körültekintően szabályozták, és ebben a jogszokások szerepe kiemelkedően fontos volt. A nomádok társadalomban az esküvő nemcsak két ember kapcsolatáról, hanem két család és két törzs szövetségkötéséről, egyesüléséről szólt. Ennek szertartásos részét jelentette mindkét részről a vendégek bemutatkozása, közeli rokonná avatása, amelynek alapvető funkciója a vérfertőzés megelőzésének biztosítása volt a nomád közösségekben.

A nászajándékok általában állatok voltak: szarvasmarhák, birkák, kecskék, lovak vagy tevék. Ezek nemcsak az új család gazdasági helyzetét erősítették, hanem egyértelművé tették, hogy a nomád társadalom gazdaságának annak tulajdonjogától függetlenül az állatok jelentik az alapját. Mongólia mai alkotmánya is deklarálja ezt: „az állatok nemzeti kincsek és az állam védelme alatt állnak”. Ezzel az alkotmányos rendelkezéssel tulajdonképpen a nomád szokásnormák legitimációjára került sor Mongóliában.

A szokásnormáknak a nomád jogban betöltött szerepét bizonyítja az is, hogy a lakodalmi lakoma szokásait, hagyományait egészen apró változtatásoktól eltekintve évszázadok óta minden változás nélkül követik. A mai esküvői szertartás szinte pontosan ugyanaz, mint 1000 évvel ezelőtt – a technológiai eszközök kivételével. Az újdonsült házaspárok az Ulánbátor városközpontjában található esküvői szertartásteremben ma is őseik szokásai szerint végeznek tűzgyújtási szertartást.

Az esküvői szertartás során mindkét fél vendégei kifejezték egymás tiszteletüket és családjuk, törzsük presztízsének emelésére törekedtek. Ezt a szokásjogi normát hagyományozták gyermekeik és a jövő generációja számára, mert a tiszteletet tartották a nomád társadalomban az egyik legfontosabb értéknek.

Mongolian Legal Customs: Marriage and Family

The examination of the traditions of the Mongolian wedding ceremony from the perspective of customary law is well connected to the theme of the conference. In Mongolian and nomadic societies - where the role of the family as the primary and fundamental community of society was decisive - wedding customs were carefully regulated, and the role of legal customs was extremely important in this. In the nomadic society, the wedding was not only about the relationship between two people, but about the alliance and union of two families and two tribes. The ceremonial part of this was the introduction of the guests from both sides and their initiation into close relatives, the basic function of which was to ensure the prevention of incest in nomadic communities.

Wedding gifts were usually animals: cattle, sheep, goats, horses or camels. These not only strengthened the economic situation of the new family, but also made it clear that the basis of the nomadic society's economy, regardless of its ownership, is the animals. Mongolia's current constitution also declares this: "cattle are national treasures and under the protection of the

state". With this constitutional provision, nomadic customary norms were actually legitimized in Mongolia.

The role of customary norms in nomadic law is also proven by the fact that the customs and traditions of the wedding feast have been followed without any changes for centuries, apart from minor changes. A wedding ceremony today is almost exactly the same as it was 1,000 years ago – except for the technology. The newlyweds still perform a fire-lighting ceremony in the wedding ceremony hall in the city center of Ulaanbaatar according to the customs of their ancestors.

During the wedding ceremony, the guests of both parties expressed their respect for each other and sought to raise the prestige of their family and tribe. They handed down this customary law norm to their children and the future generation, because they considered respect to be one of the most important values in nomadic society.

BÁNKINÉ MOLNÁR ERZSÉBET

Szabályalkotó tevékenység a Jászkun kerület községeiben 1702–1745

Előadásomban azt vizsgálom hogyan alakult a helyi jogalkotás, jogélet, jogi kultúra a földesúri függés alá kényszerített, de koronabirtoki státuszát megtartott Jászkun kerületben. Figyelmem a kolozsvári Imreh István konferencia irányította a témára, figyelmeztetve, hogy a Jászkun kerület helyi törvényeinek, jogszokásainak összegyűjtése mindeddig nem történt meg. A feldolgozás kezdete annak a folyamatnak, amelyben a Jászkun kerület jogi kultúrájából a kerület eladatása idején keletkezett helyi jogszokások összegyűjtésére törekszem s vizsgálom helyüket a jászkun igazgatási és jogszolgáltatási tevékenységben. Kutatásom támaszkodik a helyi jogalkotás fellelhető írott dokumentumaira, amelyekből több eddig ismeretlen vagy alig ismertet mellékletként közreadok az előadásnál terjedelmesebb tanulmányhoz csatolva. Elvégzett kutatásaimat röviden összegező előadásom kitér a választott tanácsok és az egyházak közös jogi vonatkozású tevékenységére a kunsági és a jászsági helységeken. Szólok az eklézsiakövetések eseteiről és, módjáról. Beszámolok a földhasználatra és a közösség erkölcsi életére vonatkozó helyi jogalkotásról és kísérletet teszek a székely és a jászkun helyi jogalkotás módszereinek hasonlítására.

Legislative Activity in the Villages of the Jászkun District 1702-1745

In my presentation, I examine how local legislation, legal life, and legal culture developed in the Jászkun district, which was forced to be dependent on the landlord but retained its status as a crown estate. My attention was directed to the topic by the István Imreh conference in Cluj, warning that the collection of local laws and legal customs of the Jászkun district has not yet been done. The processing is the beginning of the process in which I strive to collect the local legal customs that arose from the legal culture of the Jászkun district at the time of the sale of the district and examine their place in the Jászkun administration and jurisdiction. My research is based on the available written documents of local legislation, of which I am publishing several previously unknown or less known ones as appendices attached to a study that is more extensive than the presentation. My presentation summarizing my completed research covers the joint legal activities of elected councils and churches in the Kun and Jász localities. I am talking about cases and methods of amende. I report on the local legislation on land use and the

moral life of the community and I make an attempt to compare the Székely and the Jászkun methods of local legislation.

BÁRTH JÁNOS

Öröklődő elköteleződések és jogosultságok a székely közösségekben

XVIII–XIX. századi székely faluközösségek és egyházközségek levéltári írott dokumentumait tanulmányozva a szerencsés és figyelmes kutató rátalálhat olyan megállapodásokra, egyezésekre, amelyek egyén és közösség közti örökíthető elköteleződésekről, jogosultság szerzésekről tanúskodnak. Az elköteleződés történhetett valamely egyén és utódai szempontjából, valamint a közösség szempontjából egyaránt. Ugyanez mondható el a jogosultság szerzésről is.

Az egyén elköteleződésére jó példákat nyújtanak a hajdani falukapuk fenntartásának, működtetésének egyik módját megörökítő kontraktusok, amelyekben a faluközösség földdarab adományozásával biztosította a feladat ellátását. A vállalkozó személy a kapott földért utódai nevében is kötelezettséget vállalt „örökösön, fiúról fiúra, maradvárról maradvára” a falukapu gondozására, felügyeletére, azaz „tartására”. Az efféle elköteleződés évtizedek múlva élő jogszokás képében jelent meg a falu népének tudatában. („Hajdúék, akik tartják a kaput”)

A közösség elköteleződése egyén és utódai felé olyan esetekben következett be, amikor az egyén viszonylag nagy értékkel (pénz, föld adományozásával) támogatta az éppen szűkölködő közösséget, és ezáltal örökíthető jogosultságokat szerzett. Például az idegen eredetű („román vallású”), de integrálódni vágyó lakos jelentős pénzt adott a katolikus székely vallási közösség harangvásárlásakor, amiért a közösség megígérte, hogy rá és utódaikra is harangoznak majd az új haranggal. Az ilyen jogosultság évtizedek múltán természetessé vált, mivel az áldozatkész egyén a kölcsönös gesztus révén hamarosan integrálódott a székely közösségbe.

Inherited Commitments and Rights in the Székely Communities

Studying 18-19th century archival written documents of Székely village communities and parishes, the lucky and attentive researcher can find agreements and settlements that testify to inheritable commitments and acquisition of rights between an individual and a community. The commitment could be made from the point of view of an individual and his descendants, as well as from the point of view of the community. The same can be said about the accrual of a right.

Good examples of the individual's commitment are provided by the contracts that perpetuate one way of maintaining and operating the old village gates, in which the village community ensured the performance of the task by donating a piece of land. For the received land, the entrepreneur also undertook the obligation on behalf of his descendants "from heir to son, from survivor to survivor" to take care of, supervise, i.e. "maintain" the village gate. Decades later, this kind of commitment appeared as a living legal custom in the minds of the people of the village. ("The Hajdús, who keep the gate")

The commitment of the community to an individual and his descendants occurred in cases where the individual supported the currently needy community with a relatively large amount (donation of money, land) and thereby acquired inheritable rights. For example, a resident of foreign origin ("Romanian religion"), but wishing to integrate, gave considerable money to the

Catholic Székely religious community for the purchase of a bell, for which the community promised that the new bell would be rung for him and their descendants as well. Such entitlement became natural after decades, as the willing individual soon integrated into the Székely community through the mutual gesture.

BOGNÁR SZABINA

Tagányi Károly (1958–1924) jogszokásgyűjtő programjának nemzetközi párhuzamai

Tagányi Károly történész-levéltárnok 1919-ben tette közzé könyv alakban jogszokásgyűjtő programjának első részét (A hazai élő jogszokások gyűjtéséről. I. rész. A családjog és öröklési jog köréből). Tagányi és a Magyar Néprajzi Társaság is, melynek a szerző 1920 és 1924 között elnöke volt, az európai tudományos közvéleménynek szánta a dolgozatot, így az 1922-ben németül is megjelenhetett. A jogszokásgyűjtő program folytatása azonban, ahogy a Tagányi-életmű nagy része is, máig kéziratban maradt. Tagányi nemzetközi előtanulmányai alapján próbált meghonosítani több, Európában szintén abban az időszakban indult kutatási irányzatot, köztük az „élő, megíratlan, jogi alakba nem öntött jogszokások, jogi szertartások és jelképek” összegyűjtésének programját. Előadásomban a legfrissebb nemzetközi szakirodalom alapján számba veszem a Tagányi számára inspirációt jelentő 19. századi jogszokásgyűjtések célkitűzéseit, eredményeit és utóéletét.

International Parallels of Károly Tagányi's (1958–1924) Legal Custom Collection Program

In 1919, the historian-archivist Károly Tagányi published the first part of his program for collecting legal customs in book form. (A hazai élő jogszokások gyűjtéséről. I. rész. A családjog és öröklési jog köréből [On the Collection of Living Legal Customs in Hungary. Part I From the scope of family law and inheritance law]). Both Tagányi and the Hungarian Ethnological Society, of which the author was president between 1920 and 1924, intended the paper for the European scientific public, so it could be published also in German in 1922. However, the continuation of the program for collecting legal customs, as well as most of Tagányi's biography, has remained in manuscript to this day. Based on his international studies, Tagányi tried to introduce several research trends that also started in Europe during that period, including the program of collecting "living, unwritten legal customs, legal ceremonies and symbols". In my presentation, based on the latest international literature, I will take stock of the objectives, results and afterlife of the 19th-century collections of legal customs that inspired Tagányi.

BOGDÁNDI ZSOLT

A bírászkodás jogforrásai a fejedelmi táblán a 16. század második felében

Az utóbb Erdélyi Fejedelemség néven ismert állam alapintézményeinek, így a központi, kúriai bíróságoknak a megszervezésére Izabella és az ifjú János király visszatérése után, 1556-tól került sor. E bíróságok szervezetének, működésének a kérdései különösebben nem foglalkoztatták a történettudományt, annak ellenére vagy talán éppen amiatt, mert a levéltárak okleveles anyagának a jelentős része a táblai bírászkodás közvetlen „terméke“ vagy a központi bíróságok működéséhez szorosan kapcsolódik. Bónis Györgynek már lassan évszázados megállapítása szerint az erdélyi jogszolgáltatás gyakorlatának teljes megismerését „csak az

eredeti oklevelek ezreinek: az egyes jogeseteknek aprólékos felkutatása és elemzése adhatja meg.” Előadásunk keretei között nem vállalkozhatunk e feladat elvégzésére, jelen esetben a fejedelmi korszak bírászkodásának csupán egy részletkérdésére térünk ki. Nevezetesen arra, hogy az erdélyi tábla 16. századi joggyakorlatában az ítéletek meghozatalakor milyen jogforrásokra támaszkodtak és ezek használata miként tükröződik a kiadott ítéletlevelekben vagy az ügyvédi allegációkban. Ez utóbbiak kapcsán részletesebben kitérünk a a kolozsvári magyar és szász polgárok között 1568-ban zajlott nevezetes perre, melynek lezárása kiterjesztette az 1458-as unió elveit a plébános választására és a plébániatemplom használatára s amelyből a Hármaskönyv cikkelyeire való egyik legelső pontos hivatkozás származik. Az ítéletlevél ugyan csak a szokásos, rövid formulával utalt az elhangzott perbeszédre és azok bőséges voltára, ezek szövegét viszont, német fordításban megőrizte egy kolozsvári szász polgár egykorú beszámolója. Ebből kiderül, hogy míg a szászok többnyire a régi szokásokra és privilégiumokra hivatkoztak, addig a magyar prókátor replicatiója az elévüléssel kapcsolatban a Tripartitum cikkelyeire, az emolumentum fogalmának meghatározásához pedig Calepinus Lexiconjára és Ciceróra alapozott. Ezen példa alapján még nem tekinthetjük gyakorlatnak a klasszikus szerzőkre való hivatkozást, vagy azoknak a táblai bírászkodásban jogforrásként való használatát, de megállapíthatjuk, hogy ebben az igen jelentős perben alkalmazott ügyvédek alapos felkészültséggel rendelkeztek.

The Legal Sources of Adjudication at the Princely Court in the Second Half of the 16th Century

The organization of the basic institutions of the state, later known as the Principality of Transylvania, such as the central, manorial courts, took place in 1556 after the return of Isabella and the young King János. The questions of the organization and functioning of these courts have not particularly concerned history, despite or perhaps because of the fact that a significant part of the certified material of the archives is a direct "product" of the judicial process or is closely related to the functioning of the central courts. According to György Bónis' statement, which is almost a century old, a complete understanding of the practice of legal administration in Transylvania "can only be provided by the thousands of original certificates: the meticulous search and analysis of individual legal cases." Within the framework of our presentation, we cannot undertake this task, in this case we will only deal with a detailed issue of the judicial system of the princely era. Namely, what legal sources were relied upon in the 16th century jurisprudence of the Transylvanian high court of appeal when making judgments and how their use is reflected in the issued verdict letters or in the lawyers' allegations. In connection with the latter, we will discuss in more detail the famous trial between the Hungarian and Saxon citizens of Cluj-Napoca in 1568, the conclusion of which extended the principles of the union of 1458 to the election of the parish priest and the use of the parish church, and from which one of the earliest precise references to the articles of the Tripartitum comes. The verdict letter only referred to the trial speeches and their abundance with the usual, short formula, but their text was preserved in a German translation by a contemporary account of a Saxon citizen from Cluj-Napoca. This shows that the Saxons mostly referred to old customs and privileges, while the Hungarian proctor's replication was based on the articles of the Tripartitum regarding the statute of limitations, and the definition of the concept of emolument was based on the Lexicon of Calepinus and Cicero. Based on this example, we cannot yet consider the reference to classical authors as a practice, or their use as a source of law in judgments at the tribunal, but we can state that the lawyers employed in this very important trial had thorough preparation.

BÓDINÉ BELIZNAI KINGA

A családi kötelék jelképei

A magánjog területén számos olyan szimbólumot és eljárási rituálét találunk, amelyek a családi kötelékhez kapcsolódó intézmények, így a családba fogadás, az örökbefogadás, a házasságkötés mikéntjét színesítik. Előadásomban az atyai hatalom jelképeit, a családba fogadás szertartását, az örökbefogadás rituáléját, a családi kötelék szimbolikus felbontását, valamint a házasságkötéssel kapcsolatos szokásokat mutatom be, kitekintve az európai jogi kultúrtörténetre is.

Symbols of Family Ties

In the field of private law, we find many symbols and procedural rituals that colour the way institutions related to family ties, such as affiliation, adoption, and marriage. In my presentation, I present the symbols of paternal power, the ceremony of affiliation, the ritual of adoption, the symbolic dissolution of the family bond, as well as the customs related to marriage, also looking at the cultural history of European law.

FALUS ORSOLYA

„Lovagrendi családjog” – a középkori keresztes lovagrend, mint „nagycsalád”

A világi lovagoktól, a „bellatores”-tól, a keresztes lovagok rendjéig hosszú út vezetett a középkor első évszázadaiban. Valószínűleg az egyháznak az Isten békéje, a „pax Dei”, „treuga Dei” biztosítására tett törekvéseivel összefüggésben, az egyház által támogatott testvérületek, confraternitások, voltak a mozgalom kiinduló pontjai. Az ilyen confraternitásokból később kialakult lovagrendek tagjai szerzetesi fogadalmat tettek, amelyben engedelmességet, szegénységet és szüzességet fogadtak. Ezeket a testvérületeket a közös cél tartotta össze: biztonságos útvizonyokat, valamint szállást és ellátást biztosítani a zarándokoknak. Az ilyen lovagrendek közül emelkedtek ki a betegápoló – ispotályos – rendek, akiknek tevékenységi köre a megbetegedett utazók ápolásával is kiegészült. Ennek az új közösségi formának a jellemzője a szemlélődő életet (vita contemplativa) élő szerzetesrendektől eltérően a tevékeny élet (vita activa), és az annak keretein belül elérni szándékozott életszentség. Életmódjuk és ordójuk ennek megfelelően eltért a szerzetesek és kanonokok rendjeitől. Nem vállalhatták a leélendő élet helye állandóságának elvét sem (stabilitas loci), hiszen harcos életmódjuk állandó mobilitásra készítette őket. A legfontosabb különbség azonban, amiben az addigra már kialakult szerzetesi közösségektől megkülönböztette az új keresztes lovagrendeket, az volt, hogy szigorú rendi hierarchiában éltek a lovagok, szemben az egyenrangú szerzetes barátokkal. A lovagrendekben a rendi státus három formáját alakították ki: lovagok (milites), szolgáló testvérek (servientes) és a felszentelt papok, vagy káplánok (presbyteri vagy capellani). A szolgáló testvérek csoportját kizárólag szervezeti szempontok alapján lehetséges megkülönböztetni a fizetett szolgálókéttól, akik nem tartoztak a rend saját joghatósága, „iurisdictio”-ja alá. A betegápoló keresztes lovagrend szervezete úgy működött, mint egy nagycsalád, élén a nagymesterrel, mint az atyai hatalom gyakorlójával. A nagycsalád kisebb adminisztratív és gazdasági alapegységei a rendházak (domus) voltak, a hozzájuk tartozó birtokokkal (camera, membrum). Több rendház élén a „preceptor” (commendator, Komtur) állt. A tanulmány célja a közösségben élő lovagok, a felszentelt papok, valamint a - nagycsaládhoz

jogilag nem tartozó, de szervezeti szempontok alapján mégis szorosan kapcsolódó – szolgáló testvérek „nagy családehöz” hasonló funkcióinak bemutatása.

"Knightly Family Law" - the medieval Crusader Order as "Extended Family"

From secular knights, the "bellatores", to the order of the Crusaders, there was a long road in the first centuries of the Middle Ages. Probably in connection with the church's efforts to ensure God's peace, "pax Dei", "treuga Dei", the brotherhoods, also known as confraternities, supported by the church, were the starting points of the movement. The members of the knight orders that later emerged from such confraternities took monastic vows in which they accepted obedience, poverty and virginity. These brotherhoods were held together by a common goal: to provide safe road conditions, as well as accommodation and food for the pilgrims. Out of such knight orders, the nursing - hospitaller - orders emerged, whose scope of activity was supplemented by the care of sick travelers. The characteristic of this new form of community is the active life (vita activa) and the sanctity of life intended to be achieved within its framework, unlike the monastic orders that lead a contemplative life (vita contemplativa). Their way of life and order accordingly differed from the orders of monks and canons. They could not even accept the principle of the stability of the place of life to be lived (stabilitas loci), since their warrior lifestyle forced them to be constantly mobile. However, the most important difference in which the new crusader orders are distinguished from the monastic communities that had already formed by that time was that the knights lived in a strict order hierarchy, as opposed to fellow monastics of equal rank. In the knight orders, three forms of order status were created: knights (milites), serving brothers (servientes) and ordained priests or chaplains (presbyteri or capellani). It is only possible to distinguish the group of serving brothers from those of paid servants based on organizational aspects, who did not fall under the order's own jurisdiction. The organization of the hospitaller crusader order functioned like an "extended family", headed by the Grand Master as the exerciser of paternal authority. The smaller administrative and economic basic units of the extended family were the houses (domus) with their associated estates (camera, membrum). Several monasteries were headed by the "preceptor" (commendator, Komtur). The purpose of the paper is to present the functions similar to the "extended family" of the knights living in the community, the ordained priests, and the serving brothers who do not legally belong to the extended family, but are still closely related based on organizational aspects.

FREY DÓRA

Az öröklési jog hatása a családstruktúrára a Dél-Dunántúlon a 20. század első felében

Az előadás célja annak a jelenségnek a vizsgálata, amely az 1920–1930-as években került a közérdeklődés homlokterébe: a dél-dunántúli németek és magyarok eltérő családstruktúrái és az ennek háttérében álló jogszokások és mentalitásbeli különbségek.

A huszadik század elejétől figyeltek fel statisztikusok, lelkészek és más értelmiségiek a Dél-Dunántúl bizonyos részein elterjedt egyházra, vagyis drasztikus születéskorlátozásra, és kezdték keresni annak okait. Hiába voltak az egyház falvak többségükben református vallásúak, ez nem nyújtott kielégítő magyarázatot, ahogyan az egyház anyagi helyzetét vizsgálva az is kiderült, hogy annak oka nem a szegénység, hanem az attól, pontosabban a birtokprózdástól való félelem. A későbbi "egyke-vitában" felfigyeltek arra is, hogy az

egykező magyarokkal azonos földrajzi régióban és lényegében azonos körülmények között élő magyarországi németek körében ez a jelenség nem jelentkezett. Lehetséges magyarázatként több szempont felmerült, de fokozatosan a magyarok és a németek eltérő mentalitása, különböző életstratégiái és az eltérő öröklési jogszokások kerültek a vizsgálódások homlokterébe már a kortársak körében is. A magyaroknál gyakorolt öröklési rend szerint a birtok aprózódása reális veszély volt, ennek megfelelően a választott életstratégiák és a családstruktúra is ennek elkerülését szolgálta. A németek körében gyakorolt törzsöröklés nem hordozta ezt a veszélyt, de egyben a földet nem öröklő testvéreknek teljesítendő pénzügyi juttatás takarékoskodásra, áruterelésre és a családon belüli vagyoni viszonyok szerződéses rendezésére ösztönzött. Ezzel összefüggött egy további mentalitásbeli különbség: a németek nem csak a földművelést tekintették „méltó” foglalkozásnak, a földdel nem rendelkezők is a közösség megbecsült tagjai lehettek.

A két világháború közötti időszakban az egyke-kérdés megoldására számos megoldási javaslat született, ezek között szerepelt az öröklési jog lehetséges reformja, amely végül nem valósult meg, illetve a hitbizományi kisbirtok jogintézményének megteremtése, amely azonban a hozzá fűzött reményeket nem váltotta be.

The Impact of Inheritance Law on Family Structure in Southern Transdanubia in the First Half of the 20th Century

The aim of the presentation is to examine the phenomenon that came to the forefront of public interest in the 1920s and 1930s: the different family structures of the Germans and Hungarians from southern Transdanubia and the underlying legal customs and differences in mentality.

From the beginning of the twentieth century, statisticians, pastors and other intellectuals noticed the prevalence of “only child” in certain parts of Southern Transdanubia, i.e. drastic birth control, and began to look for its reasons. Even though the majority of the single-handed villages were of the Reformed religion, this did not provide a satisfactory explanation, just as when examining the financial situation of the single-handed people, it was also revealed that the reason for this was not poverty, but the fear of it, more precisely, of the fragmentation of their possessions. In the later “only child debate”, it was also noted that this phenomenon did not occur among Hungarian Germans living in the same geographical region and under essentially the same conditions as single-handed Hungarians. Several aspects emerged as possible explanations, but gradually the different mentality of Hungarians and Germans, their different life strategies and the different inheritance law customs came to the fore of investigations, even among contemporaries. According to the Hungarian inheritance system, the fragmentation of the estate was a real danger, and the chosen life strategies and family structure served to avoid this accordingly. The tribal inheritance practiced among the Germans did not carry this danger, but at the same time, the monetary allowance to be paid to the brothers who did not inherit the land encouraged savings, production of goods and contractual settlement of property relations within the family. A further difference in mentality was related to this: the Germans did not only consider farming a “worthy” occupation, those without land could also be respected members of the community.

In the period between the two world wars, a number of solutions were proposed to solve the only child issue among them was the possible reform of the inheritance law, which ultimately did not materialize, and the creation of the legal institution of the small fidei-commissum estate, which, however, did not fulfil the hopes attached to it.

GELENCSÉR JÓZSEF

A hősi halottak emléke a családi sírjeleken

A hősi halált halt katonák emlékének megőrzése kapcsán szokások és kis részben jogi tartalommal bíró szokások alakultak ki. Különösen az I. világháború idején. Az előadás ezek sorából elsősorban a család általi, sírkőre írott szövegről, utalásszerűen a kisebb-nagyobb közösség részéről valamilyen emléktáblán történt megörökítésről szól. Az adatok gyűjtése Székesfehérváron és környékén történt, döntően az 1980-as években.

The Memory of the Heroic Dead on the Family Grave Markers

In connection with the preservation of the memory of soldiers who died a heroic death, customs and customs with a small legal content have developed especially during World War I. Among these, the presentation is primarily about the text written on the tombstone by the family, and, as a hint, about the immortalization on some kind of memorial plaque by the larger or smaller community. The data was collected in and around Székesfehérvár, mainly in the 1980s.

HOMOKI-NAGY MÁRIA

„Szolgáltassatok igazságot az árváknak!”

A jobbágy-paraszti világban elsődlegesen a szokásjog, a mindennapok gyakorlata alakította azokat a szabályokat, melyek az árvák vagyoni helyzetét meghatározták. Amennyiben készült végrendelet, akkor igen gyakran az árván maradt gyerekekről, sőt unokákról is megemlékeztek az örökgyógyók. Végrendelet hiányában a mezőváros tanácsa rendelt gyámot, aki elszámolási kötelezettséggel tartozott. Ebből adódtak azok a peres ügyek, amelyek a levéltári források között fennmaradtak, és bepillantást engednek a jobbágy-paraszti világ mindennapjaiba. Egyrészt az árvaszéki iratok megőrizték a gyámi számadásokat. Ezek rávilágítanak arra, ki, mire fordította az árvák örökségét. Mennyit fordítottak az ellátásukra, ruházatukra. A jobbágy fiúk taníttatása mibe került. Hogyan történt az árva jobbágy leány kiházásítása. Az árvaszéki iratok között fellelhetők azok a kölcsönszerződések, melyeket az árvaszék kötött az adósokkal. A kölcsönügyletek a 18–19. század paraszti világának hitel-ügyleteire is rávilágítanak. Összességében átfogó képet kaphat a kutató arról, hogy a jobbágy-paraszti társadalomban milyen normák alakították az árvák életét. Az előadás keretei között elsődlegesen a Dél-Alföld mezővárosainak fennmaradt iratanyagainak felhasználásával kerül bemutatásra az árvák családjogi, vagyoni helyzete.

"Serve justice to the orphans!"

In the serf-peasant world, customary law and everyday practice shaped the rules that determined the property status of orphans. If a will was made, the testators very often remembered the orphaned children and grandchildren as well. In the absence of a will, the market town council appointed a guardian, who owed an accounting obligation. This gave rise to the legal cases that have survived among the archival sources and give a glimpse into the everyday life of the serf-peasant world. On the one hand, the chancery records preserved the guardian's accounts. These shed light on who spent the inheritance of the orphans on what. How much was spent on their food and clothing. What did it cost to educate serf boys, and how the orphan serf girl was married off. The chancery documents include the loan agreements that the chancery concluded

with the debtors. Loan transactions in the 18-19th centuries also shed light on the loan transactions of the peasant world of the 19th century. Overall, the researcher can get a comprehensive picture of what norms shaped the lives of orphans in the serf-peasant society. Within the framework of the presentation, the family law and financial situation of the orphans will be presented primarily using the surviving documents of the market towns of the Southern Great Plain.

HORVÁTH JÓZSEF

A kiskorú árvákról való gondoskodás Győr megye falvaiban a 19. század első felében

Előadásomban két Győr megyei település - Kajár, illetve Gyarmat - példáján keresztül vizsgálom a címben jelzett témát a megyei levéltár "Acta Orphanalia" gyűjteményében fennmaradt dokumentumok alapján. Az előbbi település a szentmártoni bencés, az utóbbi a csornai premontrei rend birtoka volt; így a vizsgálat során két uradalom árvaügyébe is bepillantást nyerhetünk. Kajárról 18, Gyarmatról 38 irat-együttes maradt fenn, nagyobb részük a 19. század első feléből; ez a települések 1000–1200 körüli lélekszámát tekintve jelentősnek mondható. Bár az iratanyag – a levéltárosok iratokon olvasható megjegyzései szerint – az idő során átesett néhány selejtezésen, és az egyes iratcsomók "vastagsága" eredetileg is erősen eltérő lehetett, a fennmaradt gyűjtemény így is jelentős forrásértéket képvisel. Előbb az irat-együttesek összetételének fontosabb jellemzőiről szeretnék röviden szólni; majd előadásom második részében az árvákról történő gondoskodás formáit, annak jellemzőinek mondható, illetve az „átlagostól” eltérő típusait tekintem át.

Caring for Minor Orphans in the Villages of Győr County in the First Half of the 19th Century

In my presentation, I examine the topic indicated in the title through the examples of two settlements in Győr county, Kajár and Gyarmat, based on the documents preserved in the "Acta Orphanalia" collection of the county archive. The former settlement was the property of the Szentmárton Benedictine order, the latter of the Csorna Premontre order; thus, during the investigation, we can also get a glimpse into the orphan case of two estates. 18 groups of documents about Kajár and 38 about Gyarmat have survived, most of them from the first half of the 19th century; this can be said to be significant considering the population of the settlements around 1000-1200. Although the document material - according to the archivists' comments on the documents - has undergone some disposals over time, and the "thickness" of the individual bundles of documents may have differed greatly originally, the surviving collection still represents a significant source value. First, I would like to talk briefly about the more important characteristics of the composition of the document ensembles; and then in the second part of my presentation, I review the forms of caring for orphans, the types that can be said to be typical, and the types that differ from the "average".

KISS ANNA

Bűnbe esett ballada hősök (A népi jogtudat megjelenése Arany János balladáiban)

A különböző korok irodalmi alkotásai hűen tükrözik az akkori társadalmak erkölcsi és társadalmi normáit. Előadásom célja a jogi néprajz, vagy ahogy Tagányi Károly is nevezte, a népi jogélet vizsgálata, továbbá Arany János szokásjogi gondolkodásának bemutatása néhány balladában.

Fallen Ballad Heroes (The appearance of the popular sense of justice in the ballads of János Arany)

The literary works of different eras faithfully reflect the moral and social norms of the societies of that time. The purpose of my lecture is legal ethnography, or, as Károly Tagányi called it, the investigation of legal folklore, and the presentation of János Arany's customary law thinking in some ballads.

KOTHENCZ KELEMEN

Az ágytól és asztaltól való elválás intézménye a Kalocsai Főegyházmegyében a 19. század közepén

A házasság szentség, amelynek felbontását a modern társadalmak kialakulása előtt a katolikus doktrína tiltotta, az ágytól és asztaltól való akár örökös elválást azonban lehetővé tette. Magyarországon a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk szabályozta a separatiót. A különválás az életközösségek megszakadását jelentette a házastársak között, a házasság felbontásával azonban nem eredményezte annak megszűnését.

Tanulmányomban az ágytól-asztaltól való elválás kánonjogi intézményét vizsgálom a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban őrzött 19. század közepi szentszéki perek felhasználásával. Lokális példákkal világítok rá, hogy az egyházi irányítás milyen módszerekkel próbálta kezelni az életközösségekben kialakult konfliktusokat, hogyan zajlott a különválás folyamata a Kalocsai Főegyházmegye területén.

The Institution of Separation a Mensa et Thoro in the Archdiocese of Kalocsa in the Middle of the 19th Century

Marriage is a sacrament, the dissolution of which was forbidden by the Catholic doctrine before the formation of modern societies, but separation from bed and table, even forever, was possible. In Hungary Act XXXI of 1894 on marriage law regulated the separation. Separation meant the severance of life partnerships between the spouses, but the dissolution of the marriage did not result in its termination.

In my study, I examine the canon law institution of separation from bed and table using the mid-19th century Holy See trials preserved in the Archdiocese Archives of Kalocsa. I will use local examples to shed light on the methods by which the church management tried to deal with the conflicts that arose in the living communities, how the separation process took place in the Archdiocese of Kalocsa.

LANCZENDORFER ZSUZSANNA

A gyermekkel kapcsolatos normasértések, büntettek a magyar népballadákban

A magyar népballadák sokszínű világában megjelenő gyermekek szerepét, sorsát, megítélését mutatom be előadásomban. Példákon keresztül szólok arról, hogy a balladákban milyen konfliktushelyzetek, témák jelennek meg a szülő–gyermek kapcsolatban. Arra is keresem a választ, hogy a balladák keletkezésének idején milyen volt a gyermekek családban elfoglalt szerepe, társadalmi megítélése, s hogy a gyermek mely okokból válhatott oly sokszor áldozattá. Kitérek a megszegyenítő büntetésekre is a gyermekekkel kapcsolatos közösségi normák megszegése esetén, illetve a gyermek mai jogi státuszára.

Norm Violations and Crimes Related to Children in Hungarian Folk Ballads

The foundation of the family is the child. The topic of my presentation is also related to this age group. I try to present the role, fate and perception of children appearing in the diverse world of Hungarian folk ballads. I would like to highlight, through the listed examples, what kind of conflict situations and themes appear in the ballads in the parent-child relationship. I am also looking for the answer to what was the role of the child in the family at the time of the creation of the ballads, and what was the social perception of the child, for which reason he/she may have become a victim many times. I will cover the humiliating punishments for offenses related to children, as well as the legal status of the child today.

LÁSZLÓ BALÁZS

Az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat mint jogi kultúrtörténeti lenyomat

Évekkel ezelőtt Nánási László – aki a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport tagja is volt – vetette fel a magyar jogtörténet-tudomány számára lényegében ismeretlen 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat (latinból) magyarra fordításának és megjelentetésének ötletét. Ő javasolta azt is, hogy az erdélyi országgyűlés által megtárgyalt és jóváhagyott, királyi ellenjegyzésre felterjesztett anyagot – szemben például az 1795. évi hazai tervezettel – javaslatnak nevezzük.

Bár a javaslat sohasem vált hatályos törvénnyé, és a jelek szerint feledésbe merülve a gyakorlat mellett a jogtudományra sem tudott jelentős hatást gyakorolni, mégis – és talán részben éppen ezért – jó jogi kultúrtörténeti lenyomata lehet a korabeli erdélyi büntetőjogi gondolkodás állapotának. Amellett ugyanis, hogy az uralkodói szentesítésre vagy ellenvetéseinek megjelölésére – ekkor még – nem került sor, annak sincs nyoma, hogy a javaslat tartalmának kidolgozásában, irányvonalainak meghatározásában felső hatalmi nyomás érvényesült volna. Ilyen értelemben az illetékes bizottság által kidolgozott, majd az országgyűlés által megtárgyalt és elfogadott szöveg „lentről” merített és építkezett, benne az erdélyi – és részben magyar – jogi hagyomány találkozhatott a haladó büntetőjogi-szakmai gondolkodással.

A régi és az új határán születő, az évszázados jogi megoldásokat az újabb büntetőjogi gondolatokkal vegyítő javaslat, különösen a korabeli magyarországi javaslattal összevetve, alighanem jól tükrözi, milyen gondolatok uralkodhattak a XVIII–XIX. századok fordulóján az erdélyi (büntető)jogászok körében, milyen volt a korabeli erdélyi jogi kultúra. A javaslat megoldásaiban pedig olykor rejtett módon, olykor azonban kifejezetten a Hármaskönyvre vagy

az erdélyi szokásjog különös gyűjteményeire utalással mutatkoznak meg a jogi hagyományok, a régi jog szabályainak továbbhatásai.

The 1811 Transylvanian Penal Code Proposal as an Imprint of Legal Cultural History

Years ago, László Nánási - who was also a member of the Tárkány Szücs Ernő Legal Cultural Historical and Legal Ethnographic Research Group - raised the idea of translating and publishing the Transylvanian Penal Code proposal of 1811 (from Latin) into Hungarian, essentially unknown to Hungarian legal history. He also suggested that the material discussed and approved by the Transylvanian Parliament and submitted for royal countersignature should be called a proposal, as opposed to, for example, the domestic draft of 1795.

Although the proposal never became an effective law, and apparently being forgotten, it was not able to have a significant impact on jurisprudence as well as on practice, but it can still - and perhaps partly for this reason - be a good legal cultural historical imprint of the state of Transylvanian criminal law thinking at the time. In fact, in addition to the fact that the monarch's approval or the indication of objections did not take place - at that time - there is no sign that pressure from higher authorities prevailed in the development of the content of the proposal and the determination of its guidelines. In this sense, the text developed by the competent committee and then discussed and adopted by the Parliament was drawn from and built on "from below", in which the Transylvanian - and partially Hungarian - legal tradition could meet the advanced criminal law-professional thinking.

The proposal, born on the border of the old and the new, mixing centuries-old legal solutions with newer criminal law ideas, especially when compared with the Hungarian proposal of the time, probably reflects well what ideas may have prevailed in the 18th and 19th centuries among Transylvanian (criminal) lawyers at the turn of the century, what was the Transylvanian legal culture like at the time. And in the solutions of the proposal, sometimes in a hidden way, but sometimes specifically by referring to the Tripartitum or special collections of Transylvanian customary law, the further effects of the legal traditions and the rules of the old law are shown.

MATLA GABRIELLA

A spanyol jogszokáskutatás eredményei: a gyermekekre vonatkozó jogszokások

Az előadásomban részletesen igyekszem bemutatni elsősorban a gyermekekre vonatkozó jogszokásokra fókuszálva a spanyol jogszokáskutatás eredményeit. Ennek során hangsúlyt helyezek egyik kiemelkedő alakjára, Joaquín Costára, aki maga is két célt kívánt elérni: egyrészt az aragón nép számára – mintegy tükröt tartva a korabeli polgárok elé – elemezni kívánta Aragónia saját jogintézményeit. Azért, hogy elinduljon egy olyan folyamat, amely következtében ezen jogintézmények fennmaradnak, megőrzésére kerülnek, másrészt egy élő szokásjogi mintát kívánt nyújtani a törvényhozók, jogalkotók számára a későbbi, a spanyol gazdaság, állam modernizációját elősegítő jogalkotási folyamat gazdagítása érdekében. Costa és társai, – Costát e korszakban számos, nemcsak jogász, hanem egyéb tudományterületről érkező, a jogszokáskutatás iránt elkötelezett kutatótárs is segítette – elő kívánták mozdítani azt, hogy a jog modernizálása nemcsak a korábbi törvények, hanem a jogszokások alapulvételével is, mintegy szerves fejlődés részeként, a kontinuitást biztosítva történjen. Ahogyan megfogalmazták: „a jó törvények a jó szokásokból jönnek létre”. Részletesen elemzem a Costa

által is sokat kutatott aragóniai jogszokásokat: a Comunidad doméstica del Alto Aragón, a Családi Tanács jogintézményét, az örökléssel kapcsolatos jogszokásokat, a Casamiento en casa-t. Ezen elemzésem kiterjed mind a jogtörténeti, néprajzi háttérre ezen intézményeknek, mind pedig az egyes jogintézmények jogdogmatikai háttérét is feltárja eredeti forrásanyagra támaszkodva.

The Results of the Research on Spanish Legal Customs: Legal Customs Concerning Children

In my presentation, I will try to present in detail the results of research on Spanish legal customs, focusing primarily on legal customs concerning children. In doing so, I will focus on one of its outstanding figures, Joaquín Costa, who himself wanted to achieve two goals: on the one hand, he wanted to analyze Aragon's own legal institutions for the Aragonese people - as if holding a mirror to the citizens of the time. In order to start a process that will result in the survival and preservation of these legal institutions, on the other hand, he wanted to provide a living example of customary law to the legislators in order to enrich the subsequent legislative process that promotes the modernization of the Spanish economy and state. Costa and his colleagues, - Costa was assisted in this era by a number of fellow researchers who were not only lawyers, but also from other scientific fields, who were committed to the study of legal customs - wanted to promote the modernization of law based not only on previous laws, but also on legal customs, as if it were an organic development as part of it, ensuring continuity. As they put it: "good laws are created from good habits." I analyze in detail the Aragonese legal customs, which Costa also extensively researched: the legal institution of the Comunidad doméstica del Alto Aragón, the Family Council, legal customs related to inheritance, Casamiento en casa. My analysis covers both legal history and ethnographic background of these institutions, as well as the legal dogmatic background of each legal institution, relying on original source material.

MÁTYÁS-RAUSCH PETRA

A bolgárfalvi Sebessi-birtokok sorsa egy 17. századi napló alapján – Sebessi Ferenc harca a családi birtokokért

A Magyar Tudományos Akadémia kézirtatárában található egy kéziratos anyag, amelyet Sebessi Ferenc erdélyi diplomata állított össze. A napló témáját tekintve vegyes, de részét képezi egy nagyobb lélegzetvételű tartalmi egység, mégpedig egy hosszú birtokper iratanyaga, amelyet a kérdéses birtokper ténylegesen elindító Sebessi Ferenc gyűjtött össze és vetett papírra. Sebessi Ferenc eredetileg anyai ágon rokon nagynéniével (Botha Katalin) és annak férjével, Ráczy Györggyel állt pereskedésben, amelyet később utóbbiak örökösei is „megörökölnek”.

Önmagában a per lefolytatása nem tűnne ki a korban lefolytatott, szinte megszámlálhatatlan birtokper közül, ugyanis a naplóból kiderül, hogy ez a per is felosztható a szakirodalom által meghatározott, a korszakban a peres eljárás részeinek tartott szakaszokra (idézés, perfelvétel, perbe bocsátkozás, bizonyítás, ítélet – esetünkben peregyezséggel zárult). A kiindulópont azonban igencsak érdekessé teszi, azontúl is, hogy kiválóan adatolható forrás kapcsolódik hozzá. A bejegyzéseket olvasva elsőre úgy tűnik, hogy a szokásos atyafiak közötti „torzsalkodásnak” lehet szemtanúi, ahol a kívülről, esetünkben Lippa városából Zaránd vármegyébe elszármazott férj, Sebessi Péter (Ferenc édesapja) megpróbálta kitúrni felesége,

Botha Ilona családját a jogos örökségükből. Ha azonban jobban megvizsgáljuk a szöveget, kiderül, hogy ennél kicsit bonyolultabb jogi esettel állunk szemben. A per ugyanis szorosan összefügg azzal a fejedelmi rendelkezéssel, amelyet az 1615 évi rendi országgyűlés elfogadott, nevezetesen minden 1588. évet (Báthory Zsigmond nagykorúsítását és fejedelemmé emelését) követő fejedelmi adományt felül kell vizsgálni, és a kérdéses jogbiztosító iratokat kötelező bemutatni az országos hatáskörű hiteleshelyeken. A Sebessi család birtokai e rendelkezés hatálya alá estek, tekintve, hogy Sebessi Ferenc többször elhangzott állítása szerint „Bethlen Gábor kénytelensége alatt” kellett atyjának átadnia jogos családi örökségét 1616-ban Rácz Györgynek. A „szerződés” ellen már Sebessi Péter is tiltakozással élt, de hasztalanul, fia a Rákóczi-kor első éveiben perre vitte a dolgot.

Előadásomban a napló bejegyzései segítségével azt a folyamatot kívánom megvizsgálni, hogy a központi kormányzat rendelkezése hogyan hatott egy család- és öröklésjogi perre, milyen hatásai lehettek a vidéken működő ítéllethozó szervekre, milyen sajátos megoldásokra kényszerülhetett a felperes, Sebessi Ferenc, illetve az alperes, Rácz György családja.

The Fate of the Sebessi Estates in Bogárfalva Based on a 17th-century Diary - Ferenc Sebessi's Fight for the Family Estates

In the manuscript library of the Hungarian Academy of Sciences, there is a manuscript compiled by Ferenc Sebessi, a diplomat from Transylvania. The subject of the diary is mixed, but it is part of a larger content unit, namely the documents of a long property lawsuit, which was collected and put down on paper by Ferenc Sebessi, who actually started the property lawsuit in question. Ferenc Sebessi was originally involved in litigation with his maternal aunt (Katalin Botha) and her husband, György Rácz, which was later "inherited" by the latter's heirs.

The conduct of the trial itself would not stand out from the almost innumerable property lawsuits conducted during the period, as the diary reveals that this trial can also be divided into the stages defined by the literature and considered to be parts of the litigation process at the time (summons, appearance, initial appearance, evidence, judgment - in our case it ended with a settlement). The starting point, however, makes it very interesting, even beyond the fact that it is linked to an excellent data source. Reading the posts, it seems at first that you are witnessing the usual "distortion" between brothers, where the husband, Péter Sebessi (Ferenc's father), who came from outside, in our case from the city of Lippa to the county of Zaránd, tried to rob the family of his wife, Ilona Botha, of their rightful inheritance. However, if we examine the text more closely, it turns out that we are dealing with a slightly more complicated legal case. The lawsuit is closely related to the princely provision adopted by the 1615 Diet, namely that every princely donation after 1588 (the declaration of majority of Zsigmond Báthory and his elevation to prince) must be reviewed, and the legal documents in question must be presented at the national authorities. The estates of the Sebessi family fell under the scope of this provision, considering that, according to Ferenc Sebessi's repeated claims, "under the compulsion of Gábor Bethlen", his father had to hand over his rightful family inheritance to György Rácz in 1616. Even Péter Sebessi protested against the "contract", but to no avail, his son took the matter to court in the first years of the Rákóczi era.

In my presentation, with the help of the entries in the diary, I want to examine the process of how the central government's order affected a family and inheritance law lawsuit, what effects it had on the decision-making bodies operating in the countryside, what specific solutions the

plaintiff, Ferenc Sebessi, and the defendant, György Rácz and his family could have been forced to come up with.

NAGY JANKA TEODÓRA

A közösségi gondoskodás tradicionális formái: a falusi földközösségről Tagányi Károlytól Imre Istvánig

A falusi földközösségek hazai kutatásában a kiindulópontot Tagányi Károly tanulmánya jelentette (*A földközösség története Magyarországon, 1894*). Tagányi történészként a gazdaság- és társadalomtörténet, továbbá a történeti és jelenkutatások szemléleti egységét képviselte. Életműve hatással volt a magyar történeti kutatásokra és alapvető jelentőségű volt a magyar jogi néprajz történetében. Ahogyan arra Wellmann Imre is felhívta a figyelmet: Imreh István a székely falutörvények avatott kutatójaként a Tagányi-örökség folytatójának nevezhető nemcsak a téma (a föld- és faluközösség), hanem a kutatás szemlélete tekintetében is. Ez a szemléleti egyezés a jogi néprajz, valamint a tradicionális közösség, mint kutatási téma miatt különösképpen figyelemre méltó.

Az előadás a falusi földközösségről, mint a közösségi gondoskodás tradicionális formáiról leírtakat vizsgálja a két életműben. Tagányi Károly esetében nem kerülheti meg az európai jogi etnológiai kutatások nemzetközi eredményeire kitekintést sem. Imreh István az „egybebúvás, kölcsönös segítség, a struktúrákba eleve beépített prevenció” kifejezéseket használja a székely faluközösségekben ismert és gyakorolt szokásrend, a közösségi gondoskodás és az ennek sajátos biztosítékaként definiálható földközösség jogszokásait részletezve.

Traditional Forms of Community Care: on the Village Land Community from Károly Tagányi to István Imreh

Károly Tagányi's study was the starting point in the domestic research of village land communities (*A földközösség története Magyarországon, 1894* [The history of land communities in Hungary, 1984]). Tagányi, as a historian, represented the unity of view of economic and social history, as well as historical and contemporary research. His biography influenced Hungarian historical research and was of fundamental importance in the history of Hungarian legal ethnography. Just as Imre Wellmann drew attention to: István Imreh, as an initiated researcher of the Székely village laws, can be called the continuation of the Tagányi heritage not only in terms of the topic (the land and village community), but also in terms of the approach to research. This similarity of approach is particularly noteworthy due to legal ethnography and the traditional community as a research topic.

The presentation examines what is written about the village land community as traditional forms of community care in the two works. In the case of Károly Tagányi, one cannot avoid looking at the international results of European legal ethnological research. István Imreh uses the terms "hiding together, mutual help, prevention built into the structures from the beginning" in detailing the customary order known and practiced in the Székely village communities, community care and the legal customs of the community of land, which can be defined as a specific guarantee of this.

A magyar nyelv használati joga Eszéken az Osztrák-Magyar Monarchia idején

A magyarság nagy valószínűséggel a Pannon-síkságra való érkezése óta jelen van Eszék városának életében, erről tanúskodnak a legkorábbi ismert középkori és oszmán kori adójegyzékek. S bár még a 19. század végén is jelentős szerepet játszottak Eszék életének szinte minden területén, az idő előrehaladtával folyamatosan csökkent az eszéki magyarság száma. Jelen előadás azokat a jogi dokumentumokat elemzi, amelyek az osztrák-magyar időkben szabályozták a magyar nyelv használati jogát Eszéken. A jogi dokumentumok tanúsága szerint – mivel a Szlavóniai Királyság is a Szent Korona földjeihez tartozott – ezeken a területeken is lehetőség volt a magyar nyelv használatára a közéletben és az oktatásban. A 19. század végi horvát-magyar politikai kapcsolatok bonyolódásával azonban a gyakorlatban a magyar nyelv közéletben való használatát egyes horvát politikusok és a közvélemény is kifogásolni kezdte. Eszéken, a Szlavóniai Királyság fővárosában számos példát találhatunk, amelyek segítségével elemezhetőek a magyar nyelvhasználati jog gyakorlatának különbségei az élet különböző területein, valamint amelyek által körvonalazható mindkét fél álláspontja a kérdésre vonatkozóan. A horvát közvélemény jelentős része az eszéki (és szlavóniai) magyar nyelvhasználati jogot a horvátok magyarosítására tett kísérletnek, míg a magyar közvélemény az e jog használatának megakadályozására irányuló törekvéseket a magyar lakossággal szembeni diszkriminációnak tekintette.

Linguistic Rights to use the Hungarian Language in Osijek during the Austro-Hungarian Monarchy

Hungarians have most likely been present in the life of the city of Osijek since their arrival on the Pannonian Plain, as evidenced by the earliest known medieval and Ottoman tax registers. And although even at the end of the 19th century they played a significant role in almost all aspects of Osijek's life, as time progressed, the number of Hungarians in Osijek steadily decreased. This presentation analyzes the legal documents that regulated the right to use the Hungarian language in the Austro-Hungarian period. According to the testimony of the legal documents, since the Kingdom of Slavonia also belonged to the lands of the Holy Crown, it was also possible to use the Hungarian language in public life and education in these areas. However, with the complication of Croatian-Hungarian political relations at the end of the 19th century, some Croatian politicians and the public began to object to the use of the Hungarian language in public life. In Osijek, the capital of the Kingdom of Slavonia, we can find many examples that can be used to analyze the differences in the practice of Hungarian language use law in various areas of life, as well as to outline the positions of both parties on the issue. A significant part of the Croatian public considered the right to use the Hungarian language in Ossenia (and Slavonia) as an attempt to Hungarianize the Croats, while the Hungarian public considered the efforts to prevent the use of this right as discrimination against the Hungarian population.

OBORNI TERÉZ

Az öröklésre vonatkozó bejegyzések a Supplementum Tripartiti (1595/96?) című, erdélyi jogszokásokról készült fogalomjegyzékben

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának gyűjteményében egy, a Hármaskönyv 16. századi erdélyi használatához szorosan kapcsolódó, különleges kézirat található, Supplementum Tripartiti címmel. A Zoltay János erdélyi fejedelmi esküdt ülnök által készített kézirat egyedülálló bepillantást enged a kor erdélyi joggyakorlatába, de jóval nagyobb léptékű következtetésekre is lehetőséget ad. A kézirat szerzője tordai Zoltay János az erdélyi fejedelmi törvénykezésben, annak adminisztrációjában vett részt a 16. század utolsó harmadában, munkásságának „fénykora” Báthory Zsigmond uralkodásának viharos időszakára esett. Zoltay 1576–1578 között a kisebb kancellária írnoka volt, és 1583-tól 1596-ig adatolható, mint a fejedelmi tábla ülnöke. A kézirat elkészülésének terminus post quem-je 1595. szeptember 3.

A 220 oldalas kézirat 192 számozott oldalon tartalmazza a Tripartitum használatához készült fogalomjegyzéket. Tartalmát tekintve egyszerre index és egyfajta gyakorlati útmutató a fejedelmi táblán tevékenykedő, vagy éppen a táblai ítélezésbe betanuló esküdt ülnökök és ítélmesterek számára, akik munkájuk során a Tripartitumot használják, de találkoznak olyan különleges, az erdélyi jogszokásokból adódó jogesetekkel vagy eljárási szokásokkal, amelyek különbözhetnek a Hármaskönyvben leírtaktól.

Az előadás során a Supplementum keletkezés-történetének és különleges forrásértékének bemutatása mellett a benne található örökléssel kapcsolatos bejegyzéseket szeretném ismertetni.

Entries Regarding Inheritance in the Glossary of Transylvanian Legal Customs Entitled Supplementum Tripartiti (1595/96?)

In the collection of the National Archives of the Hungarian National Archives, there is a special manuscript closely related to the Transylvanian use of the Tripartitum in the 16th century, entitled Supplementum Tripartiti. The manuscript prepared by János Zoltay, the Transylvanian princely juror assessor, gives a unique insight into the Transylvanian legal practice of the time, but also provides the opportunity for conclusions on a much larger scale. The author of the manuscript, János Zoltay from Torda, participated in the Transylvanian princely legislation and its administration in the last third of the 16th century, the "heyday" of his work fell during the turbulent period of the reign of Zsigmond Báthory. Between 1576-1578 Zoltay was the scribe of the smaller chancellery, and from 1583 to 1596 he can be identified as the chairman of the princely court of appeal. The terminus post quem for the completion of the manuscript was September 3, 1595.

The 220-page manuscript contains a list of terms prepared for the use of the Tripartitum on 192 numbered pages. In terms of its content, it is both an index and a kind of practical guide for juror assessors and judges working at the princely court, or who are learning to judge on the court, who use the Tripartitum in their work, but come across special legal cases or procedural customs arising from Transylvanian legal customs, which may differ from what was written in the Tripartitum.

Az öröklés hatásai a zálogjogi jogviszonyokra a kora újkori Erdélyben

A zálogjog a rendi magánjog kötött tulajdonviszonyai között kiemelkedő jelentőségre tett szert egyrészt a vagyoni jellegű követelések biztosítása terén, másrészt egyes javak, vagyontárgyak zálogba adása jelentette egyúttal az egyik legkézenfekvőbb készpénzhez jutási lehetőséget is. Ennek ellenére a korszak zálogjogáról kialakított képünk – különösen a közép- és kora újkort illetően – meglehetősen hiányos. Ennek oka abban keresendő, hogy eddigi ismereteink alapjául elsősorban a Hármaskönyv, az országgyűlések által hozott törvények, illetve a 18–19. századi joggyakorlat szolgáltak, a zálogjog középkori és a 16–17. századi levéltári forrásainak szisztematikus, jogtörténeti szempontú vizsgálatát azonban eddig sem a történettudomány, sem a jogtudomány nem végezte el.

Előadásomban a zálogjog történetével kapcsolatos számos felmerülő és megválaszolásra váró kutatási kérdés közül a konferencia tematikájához alkalmazkodva két kérdéskört kívánok részletesebben körüljárni. Először is arra keresem a választ, hogy mi lett a fennálló zálogjogi jogviszony sorsa valamelyik fél halála esetén, tehát különösen azt, hogy miként változtak meg a jogviszony alanyai, módosulhattak-e a zálogtárgy kiváltásának feltételei, illetve, hogy ez a változás milyen esetleges jogvitákhoz vezethetett a felek között. Az előadás második felében pedig az öröklés révén újonnan létrejövő zálogjogi jogviszonyok körét kívánom bemutatni, röviden kitérve a törvényes zálog eddig is széles körben ismert eseteire, illetve nagyobb hangsúlyt fektetve a zálogjog kifejezetten végrendeletben történő alapítására, amelyről eddig a korszak zálogjogát tárgyaló szakirodalom egyáltalán nem emlékezett meg.

Kutatásom során a jogtudomány és a történettudomány szempontrendszerének és módszertanának együttes alkalmazása révén teszek kísérletet bepillantást nyújtani a zálogügyletek világába, amely kétségtől szerves részét képezte a korszak mindennapjainak, s ezért behatóbb megismerése feltétlenül hozzájárul a kora újkori emberek jogi gondolkodásának megértéséhez, illetve a jogszokások megismeréséhez.

Az előadás az NKFIH 139281 azonosító számú projekt keretében, illetve a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

The Effects of Inheritance on Legal Relations Concerning Mortgage in Early Modern Transylvania

The right of pledge has acquired outstanding importance among the property relations of the feudal private law, on the one hand, in securing claims of a property nature, and on the other hand, the pledging of certain goods and assets also represented one of the most obvious ways to get cash. Despite this, our image of the period's mortgage law - especially regarding the Middle and Early Modern Ages - is rather incomplete. The reason for this can be found in the fact that the basis of our knowledge so far is primarily the Tripartitum, the laws passed by the parliaments, and the 18th and 19th centuries jurisprudence, the right of pledge dates back to the Middle Ages and the 16th and 17th centuries, however, the systematic examination of its 19th century archival sources from a legal historical point of view has not yet been carried out by either history or law.

In my presentation, I would like to go over two questions in more detail, adapting to the theme of the conference, out of the many research questions that arise and await answers regarding the history of pledge law. First of all, I am looking for the answer to what happened to the existing mortgage legal relationship in the event of the death of one of the parties, so in particular how the subjects of the legal relationship changed, whether the conditions for redeeming the pledged object could be changed, and what legal disputes this change could lead to between the parties. In the second half of the presentation, I would like to present the range of newly established pledge relations through inheritance, briefly addressing the widely known cases of legal pledge, and placing more emphasis on the foundation of the pledge right in a will, which until now has not been mentioned at all in the literature dealing with the pledge right of the era.

In the course of my research, through the joint application of the perspective system and methodology of jurisprudence and history, I attempt to provide a glimpse into the world of pledge transactions, which undoubtedly formed an integral part of the everyday life of the era, and therefore a more in-depth study definitely contributes to the understanding of the legal thinking of early modern people, as well as to the knowledge of legal customs.

The presentation was made in the framework of the NKFIH project number 139281, and with the professional support of the New National Excellence Program of the Ministry of Culture and Innovation, code number ÚNKP-22-3, financed from the National Research, Development and Innovation Fund.

SALLAI BALÁZS

A jegyesség a szatmári népi jogtudatban Luby Margit gyűjtései tükrében

A család intézményével kapcsolatos és a jogot már a korai időktől kezdődően az egyik leginkább foglalkoztató sajátos társadalmi viszony a jegyesség. A magyar jogtörténetben mind a „fent”, mind pedig a „lent” jogában találkozhatunk e sajátos institúcióra vonatkozó szabályokkal. Ezek a normák jelentős hasonlóságot mutatnak valamennyi magyar területen, ám példának okáért a jegyességhez fűződő szimbolikus dologátruházások vagy különféle követendő eljárások terén már jóval fragmentáltabb a képet kaphat a kutató. Előadásomban szűkebb hazám, Szatmár népi jogéletének vonatkozó aspektusaival foglalkozom, jelentős részben támaszkodva az említett földrajzi térség népi kultúráját talán leginkább ismerő Luby Margit még kiadatlan, kéziratos hagyatékában fellelt gyűjtéseire és más munkáira. A referátum keretében a jellemző szatmári „jegyességi protokollt” és a jegyességhez fűződő jogi népszokásokat igyekszem majd részletesebben bemutatni és rávilágítani olyan normatív gyakorlatokra, amelyek kisebb-nagyobb részben mégis eltéréseket mutatnak más területek szokásaihoz képest.

Betrothal in Szatmár Folk Legal Awareness in the Light of Margit Luby's Collections

Betrothal is one of the most specific social relationships related to the institution of the family and which has concerned the law since early times. In the history of Hungarian law, we can find rules relating to this peculiar institution both in "above" and "below" law. These standards show a significant similarity in all Hungarian areas, but the researcher may get a much more fragmented picture, for example, in the area of symbolic transfers of things related to marriage

or various procedures to be followed. In my lecture, I deal with the relevant aspects of the legal folklore of my narrower country, Szatmár, relying to a significant extent on the unpublished collections and other works of Margit Luby, who probably knows the folk culture of the mentioned geographical area best. In the framework of the report, I will try to present the typical Szatmár "betrothal protocol" and the legal folk customs related to betrothal in more detail and shed light on normative practices that, to a greater or lesser extent, show differences compared to the customs of other areas.

SZABÓ ERNŐ

„Csak a néphagyomány pótolja itt a történelmi hiányt” – Orbók Ferenc unitárius lelkész feliratgyűjtése Várfalván

Orbók Ferenc (1820–1897) unitárius lelkészt az utókor elsősorban Kriza János népköltészeti gyűjtőmozgalmának tagjaként tartja számon. Orbók figyelme azonban nem csupán a néphagyományokra terjedt ki. Előadásomban a várfalvi lelkész epigráfiai adatközléseit vizsgálom, kitérve Várfalva (Moldovenești) római feliratos emlékeire, azok kutatástörténetére és a várfalvi „római vár” (Várhegy / Dealul Cetății) népi emlékezetére.

“Only Folk Tradition is Completing the Lacks of History Here” Unpublished Roman Inscriptions from the Collection of Ferenc Orbók from Moldovenești

Ferenc Orbók (1820-1897), a Unitarian pastor, is considered a member of the folk poetry assembly movement of János Kriza. However, Orbók’s attention was not only focusing on folk traditions. In the present study the author examines the epigraphic data of the pastor of Moldovenești, subject to the stone monuments with Roman inscriptions of the same village from Cluj County, to their research history and the folk memory of the “Roman castle” of Moldovenești (Várhegy / Dealul Cetății).

SZEBERÉNYI GÁBOR

Tagányi Károly jogszokásgyűjtő programjának kortárs historiográfiai recepciójáról

Tagányi Károly ún. jogszokásgyűjtő programjának a jogtörténeti, néprajztudományi, jogi néprajzi diszciplínákat megtermékenyítő hatása, ill. hatástörténete ezen tudományterületek irányából már többféleképpen is feltártnak mondható. Előadásomban az országos levéltárnok e programhoz (is) kapcsolódó történetírásának kifejezetten a kortárs történettudomány egyes (tipikusan medievista) képviselőire gyakorolt hatására fókuszálva kísérlem meg a Tagányitól eredeztethető historiográfiai recepció néhány vonását (témaválasztás, szempontrendszer, forráshasználat, megközelítési mód) felvázolni. A tudománytörténeti/ historiográfiai nézőpontú megközelítés célja mindenekelőtt az I. világháborút követően – illetve már Tagányi halála után – kibontakozó, generációváltásban is jelentkező, ugyanakkor korábbi mester-tanítványi viszonyokban gyökerező, különböző kutatási irányokban tetten érhető „historiográfiai tranzit” folyamatosságainak és diszkontinuitásainak jobb megértése.

On the Contemporary Historiographical Reception of Károly Tagányi's Legal Customs Collection Program

The fertilizing effect of Károly Tagányi's so-called legal customs collection program on the disciplines of legal history, ethnography, and legal ethnography, or history can be said to have been explored in several ways from the direction of these scientific fields. In my presentation, focusing specifically on the effect of the national archivist's historiography related to this program on certain (typically medievalist) representatives of contemporary historiography, I attempt to outline some features of the historiographical reception that can be traced back to Tagányi (choice of topics, system of criteria, use of sources, method of approach). The aim of the historical/historiographical approach is, above all, to better understand the continuities and discontinuities of the "historiographical transit" that unfolded after World War I - and already after Tagányi's death - that occurred in the generational change, and which was also rooted in previous master-disciple relationships and can be seen in different research directions.

VARGA CSABA

Ami természetes és ami mesterséges – A társadalomfejlődés, a népi és az alkotott jog párhuzama tükrében

Az eszmetörténetben csakúgy, mint a jogban, hagyományosult a természetes és a mesterséges értelem szembeállítása, amivel 1608-ben a főbíró Sir Edward Coke szembeszállt királyával. Minden társadalmi reflexió talaja az előbbi, ám a társadalom részkomplexusai (gazdaság, vallás, jog és hasonlók) már az utóbbi kifejlésztésével működnek.

A természetes és a mesterséges értelem párhuzama segítheti a népi és az alkotott jog némely alapvonásának feltárását.

A népi jognak van objektívált léte, amennyiben társadalmi termék, emberi kreativitás szüleménye. Nincs viszont formalizáltsága, kodifikált alakszerűsítettsége. Nincs bevégzettsége sem, merthogy inkább irányelvül, semmint taxatív szabályul szolgál. A népétől nem különül el, így azzal szembefordulásra képes léte sincs. Miközben maga is jog, mely saját körén belül beteljesedést követel.

Nem formalizált, ezért nincs rendszere, tana vagy dogmatikája. Jobbára nincsenek hát doktrínái, elvei és technikái sem. Formalizáló szövegszerűsítettség s pozitíváltság híján nincs redukálhatósága.

Érzékenységek sokaságával a közösség joga mögött erkölcs áll. Míg alkotott jognál a jogmegvalósulás több egyszerű automatizmusnál, mert az alapját képező erkölcsöt is fednie kell, a népi jognál gondolhatatlan efféle kettősség. Hiszen az, ami benne jog, nem kinyilvánítása formájában, hanem közösségi tartalmában leledzik. Amint a klasszikus jogantropológia már leírta, mihelyst tartalma feltárására tényleges esetei tükrében kerül sor, a különféleség oly hatalmasnak bizonyul, hogy immár az is bizonytalanná lesz, vajon addig megnevezett értelmében állott-e mögötte egyáltalán bármiféle jog. Merthogy a rendezettség- és egyensúlyérzet spontán módon, egyfajta magától értetődőséggel áll elő.

A népi jog maga a természetesség; nemcsak genezisében, de helyettesíthetlenségében, felválthatatlanságában, önmaga minőségének bírálhatatlanul önmagában hordozásában

egyaránt. Ti. a démosz maga testesül meg benne, amely démosz pedig adottság, megkerülhetetlenül végső tényszerűség. Nem mozdítható; felválthatatlan. Emberének az állapotát mutatja, aki az, ami. Önmaga hitelessége tekintetében fölötte nincs és nem lehet bíró.

Mai kutatás gondja lehetne tűnődni a természetes és a mesterséges viszonylagos kettősségének természetén s mértékén. A népi jog kiváltképpen érdemes a vizsgálódásra: önmagában, s azért is, mert in statu nascendi mutatja a jog létrejöttét.

What is Natural and What is Artificial – In the Light of Social Evolution and the Parallel of Folk Law and Created Law

In the history of ideas, as in law, it is traditional to contrast “natural” and “artificial” reason, as the Chief Justice Sir Edward Coke did in 1608 in his challenge to his king. All social reflection is grounded in the former, but the sub-complexes of society (economy, religion, law and the like) already operate with the development of the latter. Although artificial reason is based on natural reason, ensuring the harmony of the sub-complexes within the complex as a whole, the latter, in its self-development, can become a destructive force, depriving society of its only real support. In such a case, the only recourse left to the natural world is to cling to the animate instinct.

The parallel between natural and artificial reason can help us to explore some of the basic features of folk and created law.

Folk law has an objectified existence insofar as it is a social product, the product of human creativity. It does not, however, have a formal, codified formality. Nor does it have a definitive character, since it serves more as a guideline than as an exhaustive rule. It is not separate from people's life and therefore has no existence capable of opposing it. Yet it is itself law, which demands fulfilment within its own sphere.

It is not formalised and therefore has no system, doctrine or dogmatics. It has no doctrines, principles or techniques. It is not reducible in the absence of a formalising and positivated text.

The law of the community, with its multitude of sensibilities, is backed up by its morality. While in the case of created law, the realisation of law is more than mere automatism, because it must also cover the underlying morality, in the case of folk law such a duality is unthinkable. For what is law in it is not in the form of its manifestation, but in its communal content. As classical legal anthropology has already described, as soon as its content is explored in the light of its actual cases, the diversity becomes so great that it becomes uncertain whether it was, in the sense in which it was hitherto defined, something of law at all. For a sense of order and balance emerges spontaneously, with a kind of self-evident force.

Folk law is naturalness itself; not only in its genesis, but also in its irreplaceability, in its irreducible quality. In other words, the Demos itself is embodied in it, and this Demos is a given, an inescapably ultimate factuality. It cannot be moved; it cannot be replaced. It is the state of its mass of people, who are what they are. There is and can be no judge of its authenticity.

The problem of today's research could be to ponder the nature and extent of the relative duality of the natural and the artificial. Folk law in particular is worthy of investigation: in itself, and also because it shows in statu nascendi the creation of law.

Családjogi esetek a Váci Egyházmegye területén a XVIII. század első felében

A jelen konferenciaelőadás címében szereplő Váci Egyházmegye területe több vármegyét átölelve a Duna-Tisza-közének jelentős területét lefedte. A püspökség egyszerre látott el világi földesúri és egyházkormányzati hatalmat, bár előbbit nem a teljes területen. A lakosság összetétele is igen változatos, nemzetiségi és felekezeti szempontból egyaránt. A fennmaradt levéltári anyagok betekintést nyernek az egyes települések életének vitás területeire. Így különösen is meghatározó a családi élet nehézségeiből eredő jogviták, kitüntetetten a házassági jogi terület, illetve a földesúri joghatóság esetében a családi együttélésből fakadó súrlódások kezelése. Az előadás külön kitér a vegyes házasságból eredő kihívásokra.

A püspök által felállított konzisztórium egyszerre látott el közigazgatási és bírósági feladatokat. Tekintettel arra, hogy az egyházmegye vezetését testületi formában látták el, az egyes ülések jegyzőkönyvei jó támpontot adnak az egyes történeti tényállások megismerésére. Bár sem ügycsoportok, sem települések szerint az anyag nem nyert szétválogatást, a kronologikus sorrendben felvonultatott esetek önmagukban is kellő támpontot adnak a népi jogélet rekonstruálásához. Tény, hogy azok az ügyek kerülnek egyházmegyei szintre, amelyek meghaladták a falusi vagy plébániai kereteket, s vagy a fél vagy pedig a plébános fordult jogsegélyért a konzisztóriumhoz. Nem minden esetben ismerhetjük meg a konzisztoriális bíraskodás döntéseit, viszont a helyi közösség jogéletébe így is betekintést nyerhetünk.

Természetesen nem minden ügy jutott el arra a szintre, hogy a jogvita bírósági döntést kívánjon. Jelentős mennyiségben találhatunk igazgatási kérdéseket, ahol viszont kimutatható az a területi egyenetlenség, hogy mely helyi lelkipásztorok érezzék annak szükségességét, hogy eligazításért vagy felsőbb szintű intézkedésért az egyházmegyéhez forduljanak. Ugyanígy szükséges volt az egyes világi ügyek olyan szintű megítélése, hogy az a tiszti- vagy úriszéki hatáskörbe kerüljön. Így az előadás elsősorban olyan jogesetekkel tud szolgálni, amelyek felsőbb szinten részletes jegyzőkönyvezést nyertek.

Family Law Cases in the Vác Diocese in the First Half of the 18th Century

The territory of Vác Diocese, mentioned in the title of this conference presentation, encompassed several counties and covered a significant area of the Danube-Tisza junction. The bishopric simultaneously provided secular landlord and ecclesiastical government power, although not the former over the entire territory. The composition of the population is also very diverse, both in terms of nationality and religion. The surviving archival sources provide insight into the controversial areas of the life of individual settlements. Thus, legal disputes arising from the difficulties of family life are particularly decisive, especially in the area of matrimonial law and, in the case of landlord jurisdiction, the handling of friction arising from family coexistence. The presentation specifically addresses the challenges arising from mixed marriages.

The consistory established by the bishop performed both administrative and judicial tasks. Considering that the diocese was managed in a corporate form, the minutes of the individual meetings provide a good clue for learning about the individual historical facts. Although the material was not sorted according to case groups or settlements, the cases presented in chronological order provide sufficient clues for reconstructing the legal life of the people. It is a fact that those cases are brought to the diocesan level, which exceeded the village or parish

limits, and either the party or the parish priest turned to the consistory for legal assistance. It is not always possible to get to know the decisions of the consistory judiciary, but we can still gain an insight into the legal life of the local community.

Of course, not all cases have reached the level where the legal dispute requires a court decision. We can find a significant amount of administrative issues, where the regional dissemblance can be demonstrated as to which local pastors feel the need to turn to the diocese for guidance or higher-level measures. In the same way, it was necessary to judge individual secular matters at a level that would fall under the authority of the officers or the manor court. Thus, the presentation can primarily serve legal cases that have received detailed documentation at a higher level.

PROGRAM

1.2023. június 01. 13.00-17.00 (csütörtök) Pécs, MTA PAB Székház (7624 Pécs, Jurisics M. u. 44.)

13.00 Megnyitó

Dr. Szili Katalin kurátor, Universitas Quinqueecclesiensis Alapítvány

Dr. Lénárd László, a PAB elnöke, az MTA r. tagja, prof. em. (PTE)

Dr. Nagy Janka Teodóra elnök, Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport

A konferenciát köszönti:

Dr. Tárkány Szücs Attila, a Vásárhelyi Testamentum Alapítvány kurátora

Dr. Szécsi Gábor, a PTE KPVK dékánja

Dr. Hergler Csabáné, a PTE ÁJK Jogtörténeti Tanszék vezetője

Dr. Nagy Zoltán, a PTE BTK Néprajz - Kulturális Antropológia Tanszék vezetője

Tárkány Szücs Ernő-díj 2023

13.30 *Átadja:* Dr. Tárkány Szücs Attila, a Vásárhelyi Testamentum Alapítvány kurátora; Dr. Nagy Janka Teodóra, a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport elnöke és Dr. Balogh Balázs, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont főigazgatója.

A laudációkat felolvassa: Dr. Nagy Janka Teodóra.

13.50–14.20 *A díjazottak előadásai*

14.20–14.35 *Szünet*

Plenáris előadások

(Elnök: Dr. Mezey Barna társelnök, Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport)

14.35 Mezey Barna: Adalékok a család és a büntetőjog történetéhez

14.50 Homoki-Nagy Mária: „Szolgáltatások igazságot az árváknak!”

15.05 Njari Denis: A magyar nyelv használati joga Eszéken az Osztrák-Magyar Monarchia idején

15.20 Batbayar Zeneemyadar: Mongol jogszokások: házasság és család

15.35 Bánkiné Molnár Erzsébet: Szabályalkotó tevékenység a Jászkun kerület községeiben (1702–1745)

15.50 Bódiné Beliznai Kinga: A családi kötelék jelképei

16.05 Szeberényi Gábor: Tagányi Károly jogszokásgyűjtő programjának kortárs historiográfiai recepciójáról

16.20 Völgyesi Levente: Családjogi esetek a Váci Egyházmegye területén a XVIII. század első felében

Folyóirat-bemutató

16.35 *New Results of Hungarian Legal Ethnography – Az Acta Ethnographica Hungarica* 67:1 (2022) számát bemutatja: Dr. Fülemlé Ágnes főszerkesztő. A vendégszerkesztők (Bognár Szabina – Nagy Janka Teodóra) részéről felkért hozzászóló: Bognár Szabina

17.00 *Indulás Szekszárdra*

18.00 *Szállás elfoglalása*

19.00 *Közös vacsora (Mészáros Borház, Szekszárd, Kossuth Lajos u. 26.)*

*

II. 2023. június 2. (péntek) 8.30-16.00 Szekszárd, KPVK (7100 Szekszárd, Rákóczi út 1.)

Szekció előadások

Élő jogszokások és a jogtudomány

(elnök: Nagy Janka Teodóra)

9.00 Nagy Janka Teodóra: A közösségi gondoskodás tradicionális formái: a falusi földközösségről Tagányi Károlytól Imreh Istvánig

9.15 Varga Csaba: Ami természetes és ami mesterséges – A társadalomfejlődés, a népi és alkotott jog párhuzama tükrében

9.30 Horváth József: A kiskorú árvákról való gondoskodás Győr megye falvaiban a 19. század első felében

9.45 Falus Orsolya: „Lovagrendi családjog” – a középkori keresztes lovagrend, mint „nagy család”

10.00 Frey Dóra: Az öröklési jog hatása a családstruktúrára a Dél-Dunántúlon a 20. század első felében

10.15 Matla Gabriella: A spanyol jogszokáskutatás eredményei: a gyermekekre vonatkozó jogszokások

10.30 Sallai Balázs: A jegyesség a szatmári népi jogtudatban Luby Margit gyűjtései tükrében

10.45 *Hozzászólások*

11.00–11.15 *Szünet*

Élő jogszokások és a néprajztudomány

(elnök: Horváth József)

11.15 Bárth János: Öröklődő elköteleződések és jogosultságok a székely közösségekben

11.30 Gelencsér József: A hősi halottak emléke a családi sírjeleken

11.45 Lanczendorfer Zsuzsanna: A gyermekkel kapcsolatos normasértések, büntettek a magyar népballadákban

12.00 Kiss Anna: Bűnbe esett ballada hősök (A népi jogtudat megjelenése Arany János balladáiban)

12.15 Kothencz Kelemen: Az ágytól és asztaltól való elválás intézménye a Kalocsai Főegyházmegyében a 19. század közepén

12.30 Bognár Szabina: Tagányi Károly (1958–1924) jogszokásgyűjtő programjának nemzetközi párhuzamai

12.45 Hozzászólások

13.00 Ebéd

Erdélyi jogszokások

(elnök: Homoki-Nagy Mária)

14.00 Bogdándi Zsolt: A bíraskodás jogforrásai a fejedelmi táblán a 16. század második felében

14.15 Oborni Teréz: Az öröklésre vonatkozó bejegyzések a Supplementum Tripartiti (1595/96?) című, erdélyi jogszokásokról készült fogalomjegyzékben

14.30 Rác Balázs: Az öröklés hatásai a zálogjogi jogviszonyokra a kora újkori Erdélyben

14.45 Mátyás-Rausch Petra: A bolgárfalvi Sebessi-birtokok sorsa egy 17. századi napló alapján – Sebessi Ferenc harca a családi birtokokért

15.00 László Balázs: Az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat mint jogi kultúrtörténeti lenyomat

15.15 Szabó Ernő: „Csak a néphagyomány pótolja itt a történelmi hiányt” – Orbók Ferenc unitárius lelkész feliratgyűjtése Várfalván

15.30–15.45 Hozzászólások

15.45–16.00 Konferencia zárása

Együttműködő partnerek:

Vásárhelyi Testamentum Alapítvány

ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék és MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH)

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottságának Jogtörténeti Albizottsága

Bölcsészettudományi Központ Néprajztudományi Intézet

PTE Kultúratudomány, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar

Magyar Néprajzi Társaság Társadalomnéprajzi Szakosztály

Támogatók:

Miniszterelnökség,
Kulturális és Innovációs
Minisztérium

Vásárhelyi
Testamentum Alapítvány

MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH)

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont

Magyar Tudományos
Akadémia

Magyar Néprajzi
Társaság

PTE KPVK

Dr. Bozzay Gyöngyi
ügyvéd

Dr. Simonffy György
ügyvéd, szakjogász

Kis Ferenccé
könyvelő

A konferencia előadói:

Dr. Batbayar Zeneemyadar	Mongólia volt magyarországi nagykövete	Shihihutug Egyetem ÁJK, Ulan Bator, Mongólia
Bánkiné Dr. Molnár Erzsébet DSc (történész, levéltáros)	ny. múzeumigazgató	Kiskun Múzeum
Dr. Bárány János CSc. (etnográfus, történész)	c. egyetemi docens, ny. múzeumigazgató	SZTE BTK
Dr. Bognár Szabina PhD (néprajzkutató, jogász)	tudományos főmunkatárs, egyetemi adjunktus	Bölcsészettudományi Kutatóközpont NTI PTE KPVK
Dr. Bogdáni Zsolt PhD (történész)	tudományos kutató	Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kutatóintézet
Bódiné Dr. habil. Beliznai Kinga PhD (jogtörténész)	tanszékvezető egyetemi docens	ELTE ÁJK
Dr. habil. Falus Orsolya PhD (jogtörténész)	egyetemi docens	Dunaújvárosi Egyetem TTI
Dr. Frey Dóra PhD (jogtörténész)	egyetemi adjunktus	Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem

Dr. Gelencsér József (jogász)	c. egyetemi docens	Óbudai Egyetem
Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária PhD (jogtörténész)	tanszékvezető egyetemi tanár	SZTE ÁJK
Dr. Horváth József PhD (könyvtáros, történész)	igazgatóhelyettes	Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér
Dr. Kiss Anna PhD (szakvizsgázott jogász)	tudományos főmunkatárs, egyetemi oktató	Országos Kriminológiai Intézet PPKE JÁK
Kothencz Kelemen (néprajzkutató)	főmuzeológus	Türr István Múzeum
Dr. Lanczendorfer Zsuzsanna PhD (néprajzkutató)	egyetemi docens	Széchenyi István Egyetem AK
Dr. László Balázs (jogász)	doktorjelölt	PTE ÁJK
Dr. Matla Gabriella PhD (jogtörténész)	pártfogó	Fejér Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat
Dr. Mátyás-Rausch Petra PhD (történész)	tudományos munkatárs	Bölcsészettudományi Kutatóközpont TTI
Prof. Dr. Mezey Barna DSc (jogtörténész)	MTA doktora, kutatócsoport vezető egyetemi tanár	ELTE ÁJK MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport
Prof. Dr. Nagy Janka Teodóra PhD (jogtörténész, néprajzkutató)	tanszékvezető egyetemi tanár	PTE KPVK
Izv. prof. dr. sc. Njari Denis PhD (történész)	tanszékvezető egyetemi tanár	J. J. Strossmayer Egyetem Eszék Bölcsészettudományi Kar
Dr. habil. Oborni Teréz CSc (történész)	tudományos főmunkatárs, osztályvezető, egyetemi docens	Bölcsészettudományi Kutatóközpont TTI
Rácz Balázs Viktor (történész)	tudományos segédmunkatárs	ELTE BTK Bölcsészettudományi Kutatóközpont TTI
Dr. Sallai Balázs (jogász)	PhD-hallgató	Debreceni Egyetem ÁJK
Szabó Ernő (történész)	tudományos segédmunkatárs	Bölcsészettudományi Kutatóközpont NTI PTE BTK
Szeberényi Gábor (történész, könyvtáros)	főigazgató	PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
Dr. Tárkány Szücs Attila (jogász)	kurátor	Vásárhelyi Testamentum Alapítvány
Prof. Dr. Varga Csaba DSc. (jogász, jogfilozófus)	prof. emeritus	PPKE JÁK TK JTI
Dr. habil. Völgyesi Levente PhD (jogtörténész, teológus)	egyetemi docens, tanulmányi dékánhelyettes	PPKE JÁK

Konferencia honlapcíme: <http://jogineprajz.hu>

További információ: tszekutatocsoport@gmail.com

JEGYZETEK

